

О. Г. Кулик, доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України
ORCID ID 0000-0002-5172-8996

КРИМІНАЛЬНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ФАКТОРИ, ЩО ЇХ ЗУМОВЛЮЮТЬ*

Постановка проблеми. Масштабне збройне вторгнення РФ на територію України кардинально вплинуло на всі сторони життєдіяльності суспільства і держави. Природно, воно дуже суттєво позначилось й на кримінальній ситуації у країні. Для кримінологів, які здійснюють моніторинг стану, структури та динаміки кримінальних правопорушень в Україні, виникла складна ситуація. Кілька поколінь дослідників цієї проблематики звикли працювати в умовах миру, відносно стабільної ситуації у суспільстві, нормального функціонування правоохоронної та судової систем країни. Остання війна, яка відбувалася на території України, закінчилася у 1945 р., а післявоєнний період, на думку більшості істориків, завершився у 1953 р. Дослідження щодо стану особливостей злочинності в країні під час війни та у повоєнний період, яких було не так й багато, для нас скоріше є історичним, аніж актуальним кримінологічним матеріалом. Отже, із початком нинішньої війни виникла нагальна потреба у проведенні кримінологічних досліджень комплексу питань, пов'язаних із визначенням ступеня та характеру впливу війни на стан, структуру та динаміку кримінальних правопорушень, його факторів і механізмів дії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Від початку повномасштабної агресії РФ проти України підготовлено низку публікацій, присвячених цій проблемі або окремим її аспектам. Вже у 2022 р.

побачили світ стаття Н. А. Ободова та О. Л. Беспалая, в якій здійснено стислий аналіз окремих показників злочинності в Україні у 2020–2022 рр., підкреслено роль масштабного збройного вторгнення Росії як головного фактору змін показників злочинності в країні у 2022 р.², а також робота С. С. Шрамко і А. В. Калініної, де також підкреслюється кардинальний вплив війни на стан криміногенної ситуації. Автори зазначають, що це пов'язано з наявністю двох основних суперечливих тенденцій: зменшення чисельності більшості видів загальнокримінальних кримінальних правопорушень і значного зростання всіх видів посягань, пов'язаних із війною³.

У 2023 р. побачила світ монографія І. Г. Богатирьова «Російсько-українська війна: погляд кримінолога», в якій охарактеризовано криміногенну ситуацію в Україні в умовах війни та здійснено стислий аналіз стану злочинності; визначено загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи запобігання злочинам, вчиненим ворогом під час військових дій; сформульовано кримінологічну характеристику осіб, які вчинили злочини під час війни та жертв таких злочинів⁴.

У монографічному дослідженні Ю. В. Орлова «Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри» роз-

* Примітка. Стаття підготовлена у межах розробки фундаментальної теми дослідження «Злочинність в Україні у повоєнний період: кримінологічні прогнози та заходи запобігання» відділу кримінологічних досліджень НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (держ. реєстр. в УкрІНТЕІ № 0124U005211).

² Ободов Н. А., Беспалая О. Л. 'Стан злочинності в Україні у 2020–2022 роках (окремі кількісно-якісні показники)' (2023) 4 Київський часопис права 107–115

³ Шрамко С. С., Калініна С. В. 'Злочинність в Україні: яка вона є під час війни і якою може бути у післявоєнний час?' (2022) 44 Питання боротьби зі злочинністю 98–106.

⁴ Богатирьов І. Г. *Російсько-українська війна: погляд кримінолога: монографія* (АДЕФ Україна, 2023). 242

глянуто дуже широко коло кримінально-правових і кримінологічних питань, пов'язаних із російсько-українською війною, зокрема вплив воєнних та антивоєнних факторів на криміногенну обстановку в Україні, особливості кримінально-правової політики держави для забезпечення протистояння агресору, адаптація системи протидії злочинності до функціонування в умовах масштабного військового вторгнення¹. Слід зазначити, що автором у цій монографії та в окремій статті², вже у 2023 р., визначено низку важливих тенденцій змін криміногенної обстановки в Україні в умовах війни.

В опублікованій у 2025 р. роботі М. І. Хавронюка міститься порівняльний аналіз стану злочинності в країні у мирні 2019–2021 рр. та воєнні 2022–2024 рр., визначені основні тенденції динаміки найбільш поширених видів злочинів, проблемні питання здійснення їх досудового розслідування та притягнення винних до кримінальної відповідальності. На цій підставі зроблено прогноз основних тенденцій розвитку стану злочинності у найближчі роки³.

Доцільно звернути увагу й на дослідження, у яких висвітлено окремі аспекти криміногенної ситуації в Україні в період воєнного стану. Це статті О. Г. Колба щодо особливостей детермінації злочинності в Україні в умовах російської агресії⁴; Є. М. Пашенка щодо проблем зростання злочинності військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань України в умовах війни⁵; О. В. Герасименка, Є. О. Гладкової та Ю. В. Орлова щодо проблем протидії організованим злочинності в умовах війни⁶; В. В. Сокурєнка, Р. М. Савчука та ін.

щодо складної політико-правової проблеми військово-агресивної злочинності як предмета воєнної кримінології, двох сторін цієї злочинності: агресивних злочинних діянь та реакції захисників на них⁷; Г. І. Піщенко та А. О. Лисенко щодо стану та тенденцій корисливих злочинів в умовах воєнного стану⁸.

Слід спеціально відзначити аналітичні матеріали щодо стану організованої злочинності в Україні та особливостей змін форм і методів діяльності організованих злочинних угруповань під впливом війни, які підготовлені організацією Global Initiative Against Transnational Organized Crime – GI-TOC (Глобальною ініціативою протидії транснаціональній організованій злочинності), а також відділом Управління ООН з питань наркотиків та злочинності (UNODC)⁹. Ці матеріали становлять особливий інтерес для прогнозування злочинності в Україні у повоєнний період.

Метою статті є визначення основних тенденцій динаміки кримінальних правопорушень в Україні під час війни; різнопланових факторів, які зумовили виникнення цих тенденцій, і характеру їх впливу на кримінальну ситуацію в країні. Окрім того, метою є розкриття тісного зв'язку між станом суспільства і держави та станом, структурою і динамікою кримінальних правопорушень, який найбільш наочно проявився в умовах війни.

Викладення основного матеріалу. Робота базується на аналізі даних Єдиного звіту про кримінальні правопорушення (форма 1) та Звіту про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями (форма 1-ОЗ) Офісу Генерального прокурора України¹⁰. Період аналізу становить 2022–2024 рр.

¹ Орлов Ю. В. *Злочинність і протидія їй в умовах війни: кримінально-правовий та кримінологічний виміри: монографія* (Право, 2023) 252

² – Тенденції у змінах криміногенної обстановки в Україні в умовах війни: від ординарної злочинності до кримінального радикалізму (2023) 1 (28) Вісник кримінологічної асоціації України 108–123

³ Хавронюк М. І. 'Злочинність в Україні у 2019–2024 роках: рівень, структура, динаміка, прогнози' (2025) 3 (89) Науковий вісник Ужгородського Національного Університету 295–303

⁴ Колб О. Г. '«Феномен» злочинності України та особливості її детермінації в умовах російської агресії' (2022) 1(18) Вісник Пенітенціарної асоціації України 22–28

⁵ Пашенко Є. М. 'Злочинність військовослужбовців ЗСУ та інших військових формувань України в умовах агресії росії проти України Кримінологічний аспект' (2024) 81 (2) Науковий вісник Ужгородського Національного Університету Серія ПРАВО 324–329.

⁶ Герасименко О. В., Гладкова Є. О., Орлов Ю. В. 'Проблеми протидії організованій злочинності в умовах війни: від

актуальних викликів до стратегічного управління' (2023) 1 (28) Вісник кримінологічної асоціації України 72–86.

⁷ Vitalii Sokurenko, Roman Savchuk, Ihor Hanenko, Anton Cherniienko 'Military-Aggressive Crime as A Subject of War Criminology' (2024) 74 (2) Archives des Sciences <<https://surl.li/jkhan>> (дата звернення: 01.11.2025).

⁸ Піщенко Г. І., Лисенко А. О. 'Стан, структура та тенденції корисливих злочинів в умовах воєнного стану в Україні' (2025) 1 Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство» 646–650.

⁹ 'Нові лінії фронту. Організована злочинність в Україні у 2022 році' (Global Initiative Against Transnational Organized Crime. Лютий 2023 року.) 50 <<https://surl.li/hotmga>> (дата звернення: 01.11.2025); Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, (UNODC, July 2025) 80 <<https://surl.li/zacosa>> (дата звернення: 01.11.2025)

¹⁰ 'Статистика' (Офіс Генерального прокурора) <<https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>> (дата звернення: 01.11.2025).

Масштабне збройне вторгнення росії на територію України призвело до припинення п'ятирічної тенденції зменшення загальної чисельності кримінальних правопорушень. У 2022 р. кількість кримінальних правопорушень становила 362 636 (+12,8%¹), у 2023 р. вона зросла на 31,1% (475 595 діянь), у 2024 р. знов збільшилася, але незначним чином – до 492 479 (+3,6%).

Таке зростання відбулося внаслідок суттєвого погіршення кількісних показників окремих груп і видів кримінальних посягань, прямо пов'язаних із війною. Втрата значних територій, загибель військових та цивільних осіб, численні обстріли і руйнування поставили країну на межу втрати незалежності, зумовили необхідність повної мобілізації суспільства і держави на відсіч агресору. В результаті було прийнято політико-правове рішення щодо максимального підсилення впливу на ситуацію кримінально-правовими засобами – і для покарання винних осіб, і здебільшого для запобігання протиправним діянням, що можуть послабити спротив агресору.

Першою тенденцією, яка демонструвала реалізацію цього підходу, стало різке зростання чисельності діянь проти основ національної безпеки України. У перший рік війни обліковано 17 422 (зростання у 33,5 рази) кримінальні правопорушення зазначеної спрямованості, у тому числі 10 487 посягань на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України²; зростання у 70 разів) та 1 957 випадків державної зради (ст. 111, зростання у 9,4 рази). До відповідного розділу Особливої частини КК України було включено три нові статті, за якими вже у 2022 р. було притягнуто до відповідальності значну кількість осіб: за колабораційну діяльність (ст. 111¹) – 3 851 особу, за пособництво державі-агресору (ст. 111²) – 379 осіб, за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114²) – 202 особи. Частка посягань цієї категорії серед всіх облікова-

них кримінальних правопорушень у 2021 р. складала 0,2%, а у 2022 р. збільшилася відразу до 4,8%.

Як відомо, на початку війни приймалися надзвичайні рішення, котрі іноді були недостатньо зваженими. Зокрема, криміналізація діянь, передбачених частинами 1 та 2 ст. 111¹ (колабораційна діяльність), виявилася, як нам здається, надмірно суворим заходом. У подальшому, по мірі стабілізації, а згодом й покращення ситуації на фронті, виявлення таких видів злочинів почало суттєво знижуватися. Так, кількість посягань на територіальну цілісність і недоторканність України у 2023–2024 рр. зменшилася до 614 (скорочення у 17 разів) та до 505 (– 17,8%) відповідно, випадків колабораційної діяльності – до 3 207 (– 16,7%) та до 2 420 (– 24,5%) відповідно. Помітне скорочення числа фактів колабораційної діяльності, ймовірно, пов'язано також із припиненням процесу деокупації територій у 2023–2024 рр., під час якої колаборанти виявлялись найчастіше.

При цьому продовжено достатньо активну роботу правоохоронців щодо виявлення фактів державної зради (2023 р. – 1 169 випадків (– 40,3%); 2024 р. – 1 109 (– 5,1%)), пособництва державі-агресору (2023 р. – 619 (+63,3%); 2024 р. – 486 (– 21,5%)). Окремі громадяни, попри всі роз'яснювально-превентивні та каральні заходи, продовжували здійснювати несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну тощо (2023 р. – 192 (– 5,0%); 2024 р. – 211 (+9,9%)).

У ході тривалого збройного протистояння спецслужби країни-агресора вдалися до організації вчинення на території України злочинних актів, використовуючи її громадян (здебільшого молодого віку). Йдеться про підпали релейних шаф та пошкодження інших об'єктів залізничної інфраструктури, підпали автомобілів військовослужбовців. Це мало наслідком зростання кількості таких випадків, які кваліфікувалися як диверсії (ст. 113) (2022 р. – 64 (зростання у 3,6 рази); 2023 р. – 33 (– 48,4%); 2024 р. – 251 (зростання у 7,6 рази)) або перешкодження законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114²) (2022 р. – 76 (зростання у 10,9 рази); 2023 р. – 159 (зростання у 2,1 рази); 2024 р. – 840 (зростання у 5,3 рази)).

Надалі діяльність щодо виявлення посягань цієї спрямованості ставала менш активною, вна-

¹ Примітка. Тут і далі, якщо не вказано інше, порівняння здійснюється з показником попереднього року.

² Примітка. Тут і далі в дужках зазначається номер статті Кримінального кодексу України.

слідок чого загальна чисельність посягань проти основ національної безпеки України зменшилася у 2023 р. до 6 270 випадків (– 64%), а у 2024 р. – до 5 998 випадків (– 4,3%).

Ще однією є тенденція дуже суттєвого збільшення кількості кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а саме випадків порушення законів та звичаїв війни, найменування яких у 2024 р. було змінено на воєнні злочини¹.

Грунтуючись на загальній політичній оцінці збройного вторгнення рф на територію України як акту агресії, який супроводжувався систематичними військовими нападами на житлові будинки, лікарні, дитячі садки, школи та інші об'єкти цивільної інфраструктури, знищенням культурних пам'яток, об'єктів критичної інфраструктури, Верховна Рада України з перших днів війни оцінила такі дії як воєнні злочини². Органи прокуратури, слідчі Національної поліції та СБУ постійно документували такі факти, що кваліфікувались спочатку як порушення законів та звичаїв війни, а потім як воєнні злочини. Ці матеріали готувалися для притягнення російських військових до відповідальності. У Львові 09.05.2025 р. відбулася зустріч міністрів закордонних справ країн Європейського Союзу, на якій було погоджено політичне рішення щодо заснування міжнародного трибуналу за злочини росії проти України³.

У 2022 р. було обліковано 60 387 випадків порушення законів та звичаїв війни (ст. 438, зростання у 351,1 рази), у 2023 р. – 60 944 (+0,9%), у 2024 р. – 28 788 (–52,8 %). З початком війни окремо почали фіксуватися такі діяння, поєднані з умисним убивством. За три роки їх було облікова-

но 6 013, 1 844 та 1 659 відповідно. Суттєве зменшення чисельності розглядуваних злочинів у 2024 р. є, вочевидь, наслідком зниження інтенсивності російських обстрілів.

Показники інших видів злочинів цієї спрямованості, пов'язаних із війною, були відносно незначними і переважно зменшувалися. Так, кількість випадків вчинення злочину виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікації її учасників (ст. 436²) становила у 2022 р. 1 354 діяння, у 2023 р. – 1 282 (зменшення на 5,3%) та у 2024 р. – 1 023 (зменшення на 20,2%). Число фактів планування, підготовки, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), або злочинів агресії, суттєво зросло у 2022 р. і дорівнювало 67 (порівняно з 8 у 2021 р.), а у 2023 та 2024 рр. становило 25 та 29 фактів відповідно.

Спостерігається збільшення чисельності двох видів кримінальних правопорушень у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації – випадків ухилення від призову на військову службу під час мобілізації, на особливий період, на військову службу за призовом (ст. 336) та незаконного переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332). Число діянь першого виду у 2022 р. збільшилося до 1 108 (зростання у 3,7 рази), у 2023 р. – до 3 784 (зростання у 3,4 рази) та у 2024 р. – до 4 147 (+9,6%). Динаміка фактів незаконного переправлення осіб через державний кордон України мала такий вигляд: 1 225 (зростання у 3,7 рази), 2 301 (+87,8%), 3 106 (+35,0%) діянь відповідно. Ця тенденція зумовлена небажанням частини населення брати участь у захисті країни у складі ЗСУ та прагненням ухилитися від загальної мобілізації – як шляхом переховування всередині держави, так і через спроби нелегального виїзду за кордон.

Після запровадження воєнного стану та загальної мобілізації відбулося масштабне зростання чисельності ЗСУ. Природно це зумовило тенденцію суттєвого збільшення кількості кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби, або військових кримінальних правопорушень. Чисельність таких діянь у 2022 р. збільшилася до 13 766 (зростання у 4,5 рази), у 2023 р. – до 28 666 (зростання у 2 рази) та у 2024 р. – до 93 900 (зростання у 3,3 рази). Част-

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього: Закон України від 09.10.2024 № 4012-IX. URL: <https://surl.li/xkjrxx> (дата звернення: 01.11.2025).

² Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародного комітету Червоного Хреста, Європейського парламенту, міжнародних організацій та їх парламентських асамблей, парламентів та урядів іноземних держав щодо термінової необхідності забезпечення захисту цивільного населення України від збройних нападів російських загарбників, затверджене Постановою Верховної Ради України від 03.03.2025 № 2104-IX. URL: <https://surl.li/xxwxwf> (дата звернення: 01.11.2025).

³ Погоджено політичне рішення щодо заснування міжнародного трибуналу за злочини росії проти України, – Прем'єр-міністр* (Урядовий портал 09 травня 2025 року) <<https://surl.li/stjxpd>> (дата звернення: 02.11.2025).

ка зазначених посягань серед усіх кримінальних правопорушень, учинених у країні, у 2013–2021 рр. становила в середньому 0,8%, а в роки війни зросла до 19,1% (2024 р.). У цьому році військові кримінальні діяння стали другою за чисельністю групою кримінальних правопорушень після посягань на власність.

Найбільш поширеним видом посягання у цій сфері стали випадки самовільного залишення військової частини або місця служби (СЗВЧ) (ст. 407). У 2022 р. їх кількість склала 6 183 (зростання у 3 рази), у 2023 р. – 16 515 (зростання у 2,7 рази) і у 2024 р. – 66 240 (зростання у 4 рази). Зазначимо, що у 2022–2024 рр. частка випадків СЗВЧ серед усіх військових посягань постійно збільшувалася, склавши 44,9%, 57,6% та 70,5% відповідно, а частка таких діянь серед всіх кримінальних правопорушень у 2024 р. виявилася найбільшою, сягнувши 13,5%.

Кількісні показники другого за поширеністю та більш тяжкого виду кримінальних правопорушень цієї спрямованості – дезертирства (ст. 408) – були значно меншими, але під час війни також постійно зростали. У 2022 р. відбулося збільшення кількості випадків дезертирства у 27 разів (3 214), у 2023 р. – у 2,4 рази (7 771), а у 2024 р. – ще у 4 рази (23 209). Частка цих діянь серед усіх кримінальних правопорушень аналізованої категорії становила у 2022–2024 рр. 23,3%, 27,1% та 24,7% відповідно.

Непростий хід війни, втома від тривалого перебування військовослужбовців у зоні бойових дій, відсутність часткової демобілізації зумовлюють зростання кількості таких вчинків, що не сприяє підтриманню високої боєздатності ЗСУ. Натомість, в умовах недостатньої кількості особового складу на фронті військове керівництво змушене поборювати ставитися до таких діянь у надії, що «самовільники» повернуться до війська і продовжать воювати. Так, за вчинення СЗВЧ до суду було направлено у 2022–2024 рр. лише 22%, 12% та 8% кримінальних проваджень відповідно, а за дезертирство – 5%, 1% та 1%.

Наведемо дані щодо динаміки ще одного виду військових посягань – випадків непокори (ст. 402 КК). Їх кількість у перший рік війни зросла відразу у 82,8 рази і дорівнювала 1 574, у 2023 р. збільшилась до 1 678 (+6,6%), а у 2024 р. – до 1 849 (+10,2%). Постійне зростання чисельності таких

фактів пов'язане із вищезазначеними факторами поширення військових кримінальних правопорушень і є симптомом наявності проблем у взаєминах між командуванням та особовим складом підрозділів у зоні бойових дій.

Відбулося зростання деяких видів загальнокримінальних правопорушень, для вчинення яких під час військових дій виникають сприятливі умови. Згідно із вищевказаною політико-правовою установкою так кваліфікувалися діяння, вчинені під час воєнних дій військовослужбовцями збройних формувань рф. Частина з цих правопорушень зростала лише у перший рік війни, а кількість інших збільшувалася протягом усіх трьох воєнних років.

До таких кримінальних правопорушень належать:

– умисні вбивства (ст. 115), які згідно з чинною обліковою практикою включають всі випадки смерті особи, природний характер якої явно не встановлено, в тому числі факти зникнення без вісти, смерті через нез'ясовані причини, насильницької смерті¹. Кількість умисних убивств збільшилася у 2022 р. до 22 083 (зростання у 6,8 рази), у 2023 р. – до 36 667 (+66,0%) та у 2024 р. – до 52 197 (+42,4%). Під час війни умисні вбивства стали найбільш поширеними посяганнями серед кримінальних правопорушень цієї спрямованості, чого ніколи не було раніше. На них у 2022–2024 рр. припадає відповідно 51,2%, 57,5% та 65,2% від усіх посягань проти життя та здоров'я особи;

– очевидні умисні вбивства, які є спеціально виділеною у статистиці групою випадків заподіяння насильницької смерті, включають також убивство у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116), вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117) та вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця (ст. 118). Їх чисельність у 2022 р. зросла до 5 264 (збільшення у 4 рази), у 2023 р. – до 16 129 (зростання у 3,1 рази) та у 2024 р. склала 16 210 (+0,5%). Таке зростання, повторимося, сталося внаслідок кваліфікації як умисних убивств випадків загибелі людей під час військових дій. Для диференціації різних

¹ Докладно про проблему обліку умисних вбивств див.: Кулика О. Г. (ред) *Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: аналіз процесів трансформації. 2024 рік: монографія* (Київ: 7БЦ, 2025) 99–101.

вбивств із 2023 р. до статистичного звіту форми № 1 додатково включено показник «очевидні умисні вбивства, вчинені в ході бойових дій». Кількість таких діянь у 2023 р. становила 14 991 та у 2024 р. – 15 113 випадків, тобто вони склали 92,9% та 93,2% від усіх очевидних умисних вбивств, тоді як кількість діянь загальнокримінального характеру дорівнювала 1 138 та 1 097 випадкам відповідно;

– кримінальні правопорушення, вчинені з використанням вогнепальної зброї. В Єдиному звіті про кримінальні правопорушення (форма № 1) кількісний показник таких діянь відображається окремо. Їх чисельність у 2022 р. зросла у 9,7 рази і становила 7 003, у 2023 р. – у 4,4 рази (30 915), а у 2024 р. зменшилася на 44,8%, склавши 17 059 діянь. Натомість, абсолютну більшість таких посягань, 66,9%, 92,2% та 91,9% відповідно, становили кримінальні правопорушення, вчинені з використанням боєприпасів, тобто так оцінювались випадки загибелі людей від обстрілів ракетами, снарядами, безпілотними літальними апаратами (БПЛА). Кількість посягань, учинених із використанням вогнепальної зброї, під час війни також суттєво зросла, але порядок цифр був значно меншим. Їх кількісні показники у 2022–2024 рр. дорівнювали 1 929 (зростання у 6,4 рази), 1 867 (– 3,2%) та 832 (– 55,4%) відповідно. Збільшення випадків кримінального застосування вогнепальної зброї відбулося на тлі її надзвичайного поширення в країні в умовах війни;

– побой і мордування (ст. 126). У роки війни було обліковано 1 011 (– 22,4%), 1 824 (+80,4%) та 2 147 (+17,7%) таких діянь відповідно. Припускається, що значне зростання їх кількості у 2023–2024 рр. пов'язано з кваліфікацією за цією статтею випадків побиття військовослужбовців, які перебували у російському полоні;

– насильницьке зникнення людини (ст. 146¹). Кількість таких посягань дуже суттєво збільшилась у перший рік війни і становила 1 120 (зростання у 20 разів). У наступні два роки їх чисельність суттєво скоротилась і дорівнювала 72 (– 93,6%) та 61 (– 15,3%) відповідно. На початку масштабного збройного вторгнення так кваліфікувались факти вивезення громадян України, зокрема й дітей, із місць проживання. По мірі стабілізації ситуації у зоні бойових дій такі випадки припинились;

– незаконне заволодіння транспортним засобом (ст. 289). Чисельність цих кримінальних право-

порушень після періоду їх постійного скорочення, що тривав з 2015 р., у 2022 р., збільшилася на 44,9% і становила 4 194 випадки, але вже у наступному, 2023 р., вона зменшилася на 63,1% (1 546 діянь), а у 2024 р. – ще на 27,6% (1 119 випадків). Сплеск цього показника у перший рік війни відбувся внаслідок захоплення значної частини автомобілів російськими військовослужбовцями під час тимчасової окупації територій країни, тоді як у 2023 р. цей фактор перестав діяти, і понови-лася тенденція на зменшення числа цих посягань.

Фактор початку масштабного збройного вторгнення РФ на територію України призвів до тимчасової дестабілізації системи державного управління в країні, зокрема й у правоохоронній сфері. Знадобився певний час для адаптації до суттєвих змін в умовах її функціонування, вирішення нових завдань щодо участі в забезпеченні оборони країни – фіксації і документуванні ворожих обстрілів, організації роботи блокпостів, протидії диверсіям і провокаціям, забезпеченні дотримання комендантської години. *Під впливом цього фактору протягом трьох років війни відбулася така динаміка більшості інших груп та видів кримінальних правопорушень: спочатку суттєве зменшення кількісних показників, потім їх суттєве збільшення і наближення до показників довоєнного 2021 р., а далі – стабілізація або зростання/зменшення залежно від нових умов, що склалися.*

Слід також зазначити, що додатковим фактором значного зменшення переважної більшості показників кримінальної протиправності у 2022 р. стало переміщення в інші місця в середині країни та за кордон великої кількості громадян, що значно зменшило соціальну базу кримінальної активності в країні. За даними Міжнародної організації міграції (МОМ), на кінець 2022 р. орієнтовна кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становила 5,1 млн¹. Згідно з повідомленням Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) станом на 03.01.2023 р. з України виїхало 17,1 млн осіб, повернулося – 9,2 млн осіб. Поза межами України залишається 7,9 млн осіб, із них статус тимчасового захисту в ЄС отримали 4,9 млн².

¹ 'Ukraine situation' (IOM UN Migration) <<https://dtm.iom.int/ukraine>> (дата звернення: 10.10.2023).

² 'Ukraine Refugee Situation. Select location' (Operational data portal) <<https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>> (дата звернення: 08.01.2023).

Кількісні показники інших груп та видів кримінальних правопорушень в Україні за 2022–2024 рр. виглядали так:

- умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження (ст. 122) – 2 019 (–36,1%), 2 050 (+1,5%), 2 149 (+4,8%) відповідно; умисні легкі тілесні ушкодження (ст. 125) – 13 238 (–30,9%), 1 709 (+29,1%), 17 092 (0);

- кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, – 3 360 (–30%), 6 805 (зростання у 2 рази), 8 900 (+30,8%); випадки домашнього насильства (ст. 126¹) – 1 498 (–38,4%), 2 705 (+80,6%), 2 810 (+3,9%);

- кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи – 623 (–33,0%), 947 (+52,0%) та 872 (–7,9%);

- кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав та свобод людини і громадянина – 3 031 (–46,8%), 4 483 (+47,9%), 5 036 (+12,3%); випадки порушення недоторканності житла (ст. 162) – 1 235 (–36,2%), 1 818 (+47,2%), 1 894 (+4,2%); випадки ухилення від сплати аліментів на утримання дітей (ст. 164) – 1 028 (–46,3%), 1 591 (+54,8%), 1337 (–16%);

- кримінальні правопорушення проти власності – 113 137 (–28,7%), 178 902 (+58,1%), 132 910 (–25,7%); крадіжки (ст. 185) – 69 496 (–38,8%), 82 123 (+18,2%), 55 576 (–32,3%); крадіжки із квартир – 3 494 (–56,4%), 3 650 (+4,5%), 1 914 (–47,6%); випадки привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191) – 6 698 (–39,6%), 9 222 (+37,7%), 7 743 (–16,0%);

- кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності – 3 414 (–37,6%), 4 840 (+41,8%), 5 139 (+6,2%);

- кримінальні правопорушення проти довкілля – 4 018 (–25,8%), 4 741 (+18,0%), 4 153 (–12,4%);

- кримінальні правопорушення проти безпеки виробництва – 719 (–42,7%), 842 (+17,1%), 842 (0%);

- випадки порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, – 6 366 (–20,0%), 7 017 (+10,2%), 7 455 (+6,2%);

- кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності – 4 042 (–32,5%), 5 008 (+23,9%), 5 932 (+18,5%);

- кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого

самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів – 19 824 (–2,4%), 25 697 (+29,6%), 23 160 (–9,9%); випадки самоправства (ст. 356) – 1 014 (–42,7%), 1 300 (–28,2%), 1 202 (–7,5%); випадки викрадення, привласнення, вимагання документів, штамтів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження (ст. 357) – 1 638 (–14,5%), 2 474 (+51,0%), 2 792 (+12,9%);

- кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, – 11 617 (–36,6%), 14 820 (+27,6%), 16 820 (+13,5%); випадки зловживання владою або службовим становищем (ст. 364) – 2 214 (–44,0%), 2 983 (+34,7%), 2 345 (–21,4%); випадки перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (ст. 365) – 1 082 (–43,6%), 1 256 (+16,1%), 1 193 (–5,0%); випадків прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (одержання хабара) – 988 (–36,9%), 1 403 (+42,0%), 1 640 (+16,9%);

- кримінальні правопорушення проти правосуддя – 3 636 (–49,5%), 5 308 (+46,0%), 7 369 (+38,8%).

Ще однією тенденцією, яку ми вважаємо за необхідне виділити, є *продовження зростання, незважаючи на війну, кількісних показників поширених та суспільно небезпечних груп і видів кримінальних правопорушень, протидію яким керівництво правоохоронних органів розглядає як пріоритетне завдання*. Відповідно підрозділи поліції, які працюють по цих напрямках, належним чином укомплектовані, тривалий час використовують ефективні форми та методи виявлення кримінальних правопорушників відповідної спрямованості. Чисельність цих посягань протягом 2022–2024 рр. була такою:

- кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення – 34 398 (+16,3%), 39 124 (+13,7%), 48 233 (+23,3%) відповідно; випадки незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту (ст. 309) – 20 140

(+42,7%), 20 155 (+0,1%), 20 627 (+2,3%); випадки незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307) – 10 162 (– 7,6%), 14 302 (+40,7%), 17 601 (+23,1%);

– кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку – 3 415 (+3,2%), 3 841 (+12,5%), 4 055 (+5,6%);

– випадки шахрайства (ст. 190) – 32 086 (+34,5%), 82 609 (зростання у 2,6 рази),

64 978 (– 21,3%). У 2023–2024 рр. шахрайські діяння стали найбільш численним видом кримінальних правопорушень проти власності (46,2% та 48,9%), у 2023 р. вони були найпоширенішими серед всіх кримінальних правопорушень, а у 2024 р. посіли друге місце після СЗВЧ. Шахрайство – ненасильницький, часто безконтактний спосіб заволодіння коштами або майном (здебільшого з використанням сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій) стало найбільш популярним видом кримінальної активності для значної частини молоді. Специфічна соціально-психологічна ситуація в суспільстві в період війни – поширення стресів, тривожних станів, істеричних реакцій, потреби у співчутті, допомозі – сприяла збільшенню активності шахраїв, використанню ними нових схем і способів вчинення цих посягань. Йдеться про створення фішингових сайтів-клонів для збору коштів на допомогу армії, постраждалим, волонтерським фондам тощо; фейкові оголошення про оренду житла, про продаж військової амуніції; створення сайтів або груп у мобільних месенджерах нібито від волонтерів для збору грошей; неіснуюча евакуація переселенців тощо. Скорочення чисельності діянь цього виду у 2024 р. стало наслідком суттєвого збільшення у ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення верхньої межі вартості майна, до досягнення якої викрадення, вчинене шляхом крадіжки, шахрайства, привласнення чи розтрата, вважається дрібним¹. У результаті всі випадки

шахрайства на суму, меншу за зазначену межу (2 неоподатковані мінімуми доходів громадян, 3 028 грн з 10.08.2024 р. по 31.12.2025 р.), перестали вважатися кримінальними правопорушеннями, що й призвело до тимчасового, як нам здається, зменшення загальної кількості таких діянь.

Останньою значимою тенденцією розвитку кримінальної ситуації в країні під час війни стали зміни кількісних показників кримінальних правопорушень, викликані внесенням новел до кримінального законодавства. Як ми вже зазначали, такі зміни приймалися Верховною Радою України у складній ситуації, в умовах дефіциту часу і не завжди були належно оцінені в плані їх майбутніх наслідків. Тут ми не будемо розглядати такі зміни, тим більше, що вони детально проаналізовані в низці наукових робіт². Наведемо лише один найбільш наочний приклад внесення цієї недостатньо продуманої новели до КК України. У 2022 р. до статей 185, 186, 187, 189 та 191 додано кваліфікуючу ознаку – вчинення діяння в умовах воєнного або надзвичайного стану, тобто сформовані нові кваліфіковані склади кримінальних правопорушень цих видів, за вчинення яких були передбачені міри покарання як для тяжких злочинів³. Відповідно всі кримінальні правопорушення зазначених видів, виявлені за період від 07.03.2022 р., автоматично стали обліковуватися як тяжкі злочини, що в значній мірі зумовило тенденцію зростання кількості тяжких злочинів в країні на 12,2%, 52,0% та 12,1% відповідно. Таким чином, відбулося штучне підвищення ступеня тяжкості кримінальних правопорушень в Україні.

Висновки. Проведений аналіз показує, що кримінальна ситуація в Україні під час війни формується під домінуючим впливом самого факту військового вторгнення та похідних від нього процесів – тимчасової окупації частини території країни, загибелі військовослужбовців у ході бойових дій та цивільних осіб у процесі численних обстрілів, руйнації та пошкодження значної кількості об'єктів промисловості, енергетики, тран-

² Див., наприклад: Вознюка А. А., Мовчана Р. О., Чернея В. В. *Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. комент.* (Норма права, 2022) 278

³ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за мародерство: Закон України від 03.03.2022 р. № 2117-IX / Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n2> (дата звернення: 08.05.2023).

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких інших законів України щодо посилення відповідальності за дрібне викрадення чужого майна та врегулювання деяких інших питань діяльності правоохоронних органів: Закон України від 18.07.2024 № 3886-IX. URL: <https://is.gd/NMROVL> (дата звернення: 05.04.2025).

спорту, житлових будівель тощо, внутрішньої та зовнішньої міграції значних мас населення та ін. Не менш важливим фактором є обрання керівництвом держави відповідних правових та організаційних заходів реагування на неї.

Відповідно до прийнятого політико-правового рішення держава максимально активно застосовує кримінально-правові засоби реагування на дії агресора, щоб протидіяти вторгненню, запобігати протиправним проявам, які підривають єдність і стійкість суспільства, а також формувати документальну правову основу для притягнення військовослужбовців РФ до відповідальності. У цьому контексті здійснюються облік і документування значної кількості кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, воєнних злочинів та низки інших злочинів, зумовлених війною. Загальна мобілізація та залучення значних сил ЗСУ до бойових дій спричинили суттєве

зростання кількості військових кримінальних правопорушень. У результаті саме ці групи та види правопорушень визначають динаміку кримінальної протиправності в країні в період війни.

Серйозною перевіркою для правоохоронної системи України став несприятливий період початку війни, який призвів до певної дезорганізації її діяльності, яку тим не менш вдалося достатньо швидко подолати й адаптуватися до роботи в умовах воєнного стану. Слід відмітити про збереження органами поліції достатньо високого рівня діяльності на пріоритетних напрямках протидії злочинності.

Подальший моніторинг кримінальної ситуації в Україні сприятиме встановленню нових тенденцій її розвитку, розробленню прогнозу стану, структури та динаміки кримінальних правопорушень у повоєнний період.

REFERENCE

List of legal documents

Legislation

1. Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia ta deiakykh inshykh zakoniv Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za dribne vykradennia chuzhoho maina ta vrehuliuvannia deiakykh inshykh pytan diialnosti pravookhoronnykh orhaniv: Zakon Ukrainy vid 18.07.2024 №3886-IKh. URL: <https://is.gd/NMROVL> (in Ukrainian).
2. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za maroderstvo: Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 r. №2117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2117-20#n2> (in Ukrainian).
3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy u zv'iazku z ratyfikatsiieiu Ryskoho statutu Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu ta popravok do noho: Zakon Ukrainy vid 09.10.2024 №4012-IX. URL: <https://surl.li/xkjpwx> (in Ukrainian).
4. Zvernennia Verkhovnoi Rady Ukrainy do Orhanizatsii Ob'iednanykh Natsii, Verkhovnoho komisara OON u spravakh bizhentsiv, Mizhnarodnoho komitetu Chervonoho Khresta, Yevropeiskoho parlamentu, mizhnarodnykh orhanizatsii ta yikh parlamentskykh asamblei, parlamentiv ta uriadiv inozemnykh derzhav shchodo terminovoi neobkhidnosti zabezpechennia zakhystu tsyvilnoho naselennia Ukrainy vid zbroinykh napadiv rosiiskykh zaharbynykiv: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 03.03.2025 №2104-IX. URL: <https://surl.li/xxwxwf> (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

1. Bohatyrov I. H. *Rosiisko-ukrainska viina: pohliad kryminoloha: monohrafiia* [The Russian-Ukrainian War: A Criminologist's View: Monograph] (Kyiv: ADEF-Ukraine, 2023) 242 (in Ukrainian)
2. Orlov Yu. V. *Zlochynnist i protydiia yii v umovakh viiny: kryminalno-pravovyi ta kryminolohichni vymiry: monohrafiia* [Crime and Counteraction to It in Wartime: Criminal Law and Criminological Dimensions: Monograph] (Kryminolohichna asotsiatsiia Ukrainy. Kharkiv: Pravo, 2023) 252 (in Ukrainian)

Edited books

3. Kulyk O H (red) *Kryminalna sytuatsiia v Ukraini v umovakh viiny: analiz protsesiv transformatsii. 2024 rik: monohrafiia* [Criminal situation in Ukraine during wartime: analysis of transformation processes. 2024: monograph] (K.: 7BTs, 2025) 296 (in Ukrainian)
4. Vozniuk A A *Novely kryminalnoho zakonodavstva Ukrainy, pryiniati v umovakh voiennoho stanu : naukovopraktychnyi komentar* [Novels of the Criminal Legislation of Ukraine, Adopted under Martial Law: Scientific and Practical Commentary] (Kyiv: Norma prava, 2022) 278 (in Ukrainian)

Journal articles

5. Herasymenko O V, Hladkova Ye O, Orlov Yu V 'Problemy protydyi orhanizovani zlochynnosti v umovakh viiny: vid aktualnykh vyklykiv do stratehichnoho upravlinnia' [Problems of combating organized crime in wartime: from current challenges to strategic management] (2023) 1 (28) Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy 72–86 (in Ukrainian)
6. Khavroniuk M I 'Zlochynnist v Ukraini u 2019–2024 rokakh: riven, struktura, dynamika, prohnozy' [Crime in Ukraine in 2019–2024: level, structure, dynamics, forecasts] (2025) Tom 3 (89) Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu 295–303 (in Ukrainian)
7. Kolb O H '«Fenomen» zlochynnosti Ukrainy ta osoblyvosti yii determinatsii v umovakh rosiiskoi ahresii' [The «phenomenon» of crime in Ukraine and the peculiarities of its determination in the conditions of Russian aggression] (2022) 1(18) Visnyk Penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy 22–28 (in Ukrainian)
8. Obodov N A, Bepal O L 'Stan zlochynnosti v Ukraini u 2020–2022 rokakh (okremi kilkisno-iakisni pokaznyky)' [Crime situation in Ukraine in 2020–2022 (separate quantitative and qualitative indicators)] (2023) 4 Kyivskiy chasopys prava 107–115 (in Ukrainian)
9. Orlov Yu V 'Tendentsii u zminakh kryminohennoi obstanovky v Ukraini v umovakh viiny: vid ordynarnoi zlochynnosti do kryminalnoho radykalizmu' [Trends in changes in the criminogenic situation in Ukraine during the war: from ordinary crime to criminal radicalism] (2023) 1 (28) Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy 108–123 (in Ukrainian)
10. Pashchenko Ye M 'Zlochynnist viiskovosluzhbovtiv ZSU ta inshykh viiskovykh formuvan Ukrainy v umovakh ahresii rosii proty Ukrainy. Kryminolohichniy aspekt' [Criminality of servicemen of the Armed Forces of Ukraine and other military formations of Ukraine in the conditions of Russian aggression against Ukraine. Criminological aspect] (2024) Vypusk 81: chastyna 2. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu Serii PRAVO 324–329 (in Ukrainian)
11. Pishchenko H I, Lysenko A O 'Stan, struktura ta tendentsii koryslyvykh zlochyniv v umovakh voiennoho stanu v Ukraini' [Status, structure and trends of consumer crimes under martial law in Ukraine] (2025) 01 Elektronne naukovye vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo» 646–650 (in Ukrainian)
12. Shramko S S, Kalinina S V 'Zlochynnist v Ukraini: yaka vona ye pid chas viiny i yakoiu mozhe buty u pisliavoiennyi chas?' [Crime in Ukraine: what is it like during the war and what could it be like in the post-war period?] (2022) 44 Pytannia borotby zi zlochynnistiu 98–106 (in Ukrainian)
13. Sokurenko V, Savchuk V, Hanenko I, Cherniienko A 'Military-Aggressive Crime as A Subject of War Criminology' (2024) 74 (2) Archives des Sciences 133–139 <<https://surl.li/jkhant>> (in English)

Websites

14. 'Novi linii frontu. Orhanizovana zlochynnist v Ukraini u 2022 rotsi. Liutyi 2023 roku' [New Frontlines. Organized Crime in Ukraine in 2022. February 2023] Global Initiative Against Transnational Organized Crime. 50 p <<https://surl.li/hotmga>> (in Ukrainian)
15. 'Pohodzheno politychne rishennia shchodo zasnuvannia mizhnarodnoho trybunalu za zlochyny rosii proty Ukrainy, – Prem'ier-ministr. 09 travnia 2025 roku' [A political decision has been agreed on the establishment of an international tribunal for Russia's crimes against Ukraine, – Prime Minister. May 9, 2025] Uriadovyi portal <<https://surl.li/stjxpd>> (in Ukrainian)
16. 'Statystyka. Ofis heneralnoho prokurora' [Statistics. Office of the Prosecutor General] <<https://gp.gov.ua/ua/posts/statistika>> (in Ukrainian)
17. 'Ukraine Refugee Situation. Select location' Operational data portal. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (in English)
18. 'Ukraine situation. IOM UN Migration' <<https://dtm.iom.int/ukraine>> (in English)
19. 'UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, July 2025' 80 p. <<https://surl.li/zacoca>> (in English)

Кулик О. Г.

Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції та фактори, що їх зумовлюють

У статті на основі аналізу даних державної статистичної звітності щодо кримінальних правопорушень в Україні за 2022–2024 рр., дослідницьких та аналітичних матеріалів щодо криміногенної ситуації у країні визначено основні тенденції динаміки кримінальних правопорушень в Україні під час війни, об'єктивні та суб'єктивні

фактори, які зумовили виникнення цих тенденцій, і характер їх впливу на кримінальну ситуацію в країні. Встановлено, що збройне вторгнення РФ на територію України та похідні від нього процеси здійснили домінуючий вплив на стан, структуру та динаміку кримінальних правопорушень в Україні. Цей вплив реалізовувався через проміжний суб'єктивний фактор прийняття політико-правового рішення щодо максимального використання заходів кримінально-правової реакції на воєнно-політичну ситуацію в країні шляхом виявлення та документування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, воєнних та військових кримінальних правопорушень, умисних вбивств, учинених у результаті ворожих обстрілів, діянь, пов'язаних з ухиленням від мобілізації.

Ключові слова: кримінальна ситуація, фактори впливу на кримінальну ситуацію, кримінальна протиправність, кримінальне правопорушення, злочин.

Kulyk O. G.

The criminal situation in Ukraine during the war: the main trends and factors that determine them

The article, based on the analysis of data from the state statistical reporting on criminal offenses in Ukraine for 2022–2024, research and analytical materials on the criminogenic situation in the country, identifies the main trends in the dynamics of criminal offenses in Ukraine during the war; the objective and subjective factors that determined the emergence of these trends, and the nature of their impact on the criminal situation in the country. It is established that the large-scale armed invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine and the processes arising from it had a dominant impact on the state, structure and dynamics of criminal offenses in Ukraine.

This influence was exercised through the intermediate subjective factor of adopting a political and legal decision on the maximum use of criminal law measures in response to the military and political situation in the country by identifying and documenting criminal offenses against the foundations of national security of Ukraine, military criminal offenses and war crimes, intentional murders committed as a result of enemy shelling, acts related to evasion of mobilization.

Keywords: criminal situation, factors of influence on the criminal situation, criminal illegality, criminal offense, crime.

Стаття надійшла до редакції: 13.11.2025 р.

Прийнята до друку: 20.11.2025 р.